

Taulukko 1. Esimerkkejä 29.10.2024 pidetyssä Helsinki Planetary Health Hubin “Terveysala muutosagenttina planetaarisen terveyden edistämässä” -seminarityöpajassa esiin tuoduista käynnissä olevista terveydenhuollon kestävyystoimista ja -tutkimuksesta sekä niiden tavoitteista.

Taulukon jako on karkea ja tulkinnallinen ja se on tehty koostettu pienryhmissä Flinga-alustalle tuotetusta materiaalista.

Jako kategorioihin (materiaaliset, prosessuaaliset, rakenteelliset ja tavoitteelliset) nojaa kestävyystieteelliseen kestävyysmurrosteorian mukaisiin vipuvaikutuskohtiin. Ne perustuvat alun perin ympäristötieteilijä Donella Meadowsin (1999) 12 systeemisen muutoksen vipupisteeseen, jotka on jaettu näihin neljään kategoriaan sen mukaan, miten laajasti ja nopeasti toimet niissä edistävät yhteiskunnallista kestävyysmurrosta. (Abson ym. 2017 ja Fischer&Riechers 2019) Etenkin muutoksia systeemin tavoitteiden ja edelleen niiden taustalla olevia ajattelumalleja pidetään voimakkaimpina keinoina, jotka voivat johtaa laajaan systeemiseen murrokseen. Ne ovat usein edellytys rakenteiden uudistumiselle, kuten poliittisten ratkaisujen, tiedonkulun ja toimintojen uudelleen organisoitumiseen. Prosessien ja materiaalisten tasojen toimia, kuten yksittäisiä verotusratkaisuja, tukia ja materiaalisten rakenteiden ja tekniikan muutoksia ei pidetä ajureina yhtä laajoihin ja pitkäkestoisiin muutoksiin. Toimien ja tasojen välillä on kuitenkin keskinäisiä vuorovaikutuksia, jotka mahdollistavat terveysjärjestelmien kaltaisissa epälineaarisissa mutkikkaissa systeemeissä myös vipuvaikutuskohdiltaan pienempien tekojen laajemmat systeemiset vaikutukset. Esimerkiksi muutokset kannustimissa, kuten hinnoittelujärjestelmissä, voivat johtaa oivalluksiin ja ajattelutapojen muutoksiin. (Soininen ym. 2022, s.124-5)

Materiaaliset eli esim. kuormittavien valintojen vaihto vähemmän haitallisiin	Prosessuaaliset eli esim. kestävämmien toimintaprosessien tunnistaminen ja muuttaminen
<p>Tutkimus digitaalisten vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista.</p> <p>Hinnoittelukeinojen kehittäminen ympäristövaikutuksiin perustuen.</p> <p>Lääkkeiden ympäristövaikutusten arviointi ja ympäristöstävällisempien vaihtoehtojen tutkiminen.</p> <p>Ympäristövastuullisuuden edistäminen hiilidioksidipäästöjä vähentämällä ja luonnonvaroja säästämällä eri ratkaisuisa (esim. tilat, hankinnat, lääkkeet ja muut kemikaalit, ruoka, rakentaminen).</p>	<p>Työntekijöiden saatavuuden ja sijoittamisen arviointi eri osiin terveysjärjestelmiä muuttuvissa olosuhteissa.</p> <p>Palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden arviointi ja kehittäminen tasa-arvoisesti.</p> <p>Rationaalisen lääkehoidon edistäminen tunnistamalla ja suunnittelemalla ketjun eri osien oikea-aikaisuutta.</p> <p>Lääkkeettömien ja ennaltaehkäisevien toimien roolin vahvistaminen prosesseissa.</p> <p>Terveydenhuollon prosessien kokonaisuuksien tuntemus ja suunnittelu kestävyuden näkökulmasta, johtamisen kestävyysosaamisen vahvistaminen</p> <p>Kestävyystiedon jalkauttaminen prosesseihin.</p>
Rakenteelliset eli esim. rakenteelliset ohjaukset kestävyysosaamisen ja kestävämmän palvelurakenteen vahvistamiseksi	Tavoitteelliset eli esim. nykyisten käsitysten kriittinen ja avoin tarkastelu sekä uusien ajattelumallien tukeminen eri keinoin
<p>Kestävyys ja planetaarisen terveyden sisältöjen sekä muiden kestävyysvalmiuksien opettaminen ja vahvistaminen henkilöstölle, uusille ammattilaisille/opiskelijoille sekä poliittisille päättäjille.</p> <p>Yhteistyön vahvistaminen käytännön toimijoiden ja opiskelijoiden/tutkijoiden välillä ja tiedon tasa-arvoisen saatavuuden edistäminen, sekä eri kulttuuri- ja kielitaustojen huomioiminen näissä.</p> <p>Lainsäädännön kautta eri toimijoiden, kuten apteekkien, roolin kirkastaminen. Tutkimukseen perustuvat politiikkasuositukset lainsäädännön kehittämisen tueksi.</p> <p>Käypä hoito- ja muiden suositusten sisällön avulla esimerkiksi luontolähtöisten menetelmien käytön sekä ympäristöstävällisempien lääkehoitovalintojen edistäminen.</p>	<p>Järjestelmän ja yksittäisten ammattilaisten oman roolin kirkastaminen ja vahvistaminen terveysjärjestelmissä esimerkiksi ilmasto- ja kestävyystoimijuuden käsitteitä vahvistamalla.</p> <p>Terveydenhuollon merkityksen ja tavoitteiden tutkimus. Ennaltaehkäisevän ja sairaushoidollisten näkökulmien keskinäisen suhteen arviointi.</p> <p>Medikalisaation ja lääketieteen pyhinä pidettyjen käytäntöjen tarkastelu epäkestävien kehityspolkujen taustalla.</p> <p>Kielen, käsitteiden ja maailmankuvien tutkiminen ja keskustelu ammattilaisten keskuudessa. Esimerkiksi käytetyn kielen merkityksen tarkastelu ihmiskeskeisyyden purkamisessa ja luontosuhde- ja terveystieteiden tutkiminen.</p>